

15. Dvēseles sanatorija

Jautājums „Ko darīt?” šodien ir sakramentāls. Kā jau tas pieklājās sakramentālai izpaušmei, jautājums reizē ir gan maģisks, gan tradicionāls un plaši pazīstams.

Jautājums ir maģisks tāpēc, ka asociējās ar maģisko apli – burvju loku, apstākļiem un parādību virkni, no kuras nevar atbrīvoties. Viena daļa no tiem cilvēkiem, kuri jautā „Ko darīt?”, faktiski negaida pozitīvu atbildi, jo reāli netic pozitīvas atbildes iespējamībai.

Viņi netic, ka būs iespējams izrauties no mūsdienu dzīves vispārējās destruktijas un degradācijas. Viņi netic, kā arī turpmāk nenāksies ik uz soļa izjust antropoloģiskās katastrofas un noziegumu brīvības klātbūtni. Viņi nelolo cerības, ka kādreiz atkal cieņā būs garīgums, intelektuālisms, racionālisms, īsta māksla, zinātne, izglītība. Viņi netic gaišai nākotnei un uzskata, ka turpmāk būs vēl drūmāka dzīve. Viņi pret dzīvi izturās kā pret turbulentu plūsmu, kad tumsonības un pagrimuma virpuļi arvien dziļāk un dziļāk visu ierauj savā drausmīgajā atvarā un no tumsonības un pagrimuma virpuļu fatālās plūsmas nav iespējams izrauties.

Savukārt jautājums ir tradicionāls un plaši pazīstams tāpēc, ka pašlaik vēl ir daudz saprātīgu cilvēku, kuri paļaujas uz optimistisku atbildi jautājumā „Ko darīt?”. Pateicoties viņiem, jautājums pašlaik ir tradicionāls un plaši pazīstams. Piemēram, Internetā to regulāri uzdod daudzi iedzīvotāji.

Tie ir garīgi spēcīgi cilvēki, kuru gribasspēku nav salauzusi vispārējā seklā un vulgārā dzīves baudīšanas mānija, postmodernisma estētiskās „konceptijas”, deģenerātu kundzība izglītības biznesā, šarlatānu pseidozinātne. Viņi negrasās padoties vispārējām melnajām tendencēm un vēlas konkrēti kaut ko darīt gan savā labā, gan savu bērnu nākotnes labā. Viņi grib saņemt optimistisku un konstruktīvu atbildi uz minēto jautājumu.

Atbildēt uz jautājumu „Ko darīt?” var dažādi.

Vispirms var paskaidrot, ka cilvēku dzīve arī turpmāk radikāli un strauji mainīsies. Viss notiks ne lēnākā tempā un ne mazākā vērienā, kādā notika līdz šim aizvadītajos apmēram 40 gados.

Mēs dzīvojam ļoti pārgalvīgā (drastiskā) pārejas laikmetā. Katram no mums tāpēc ir jābūt psiholoģiski gatavam tikties ar visdažādākajām anomālijām – novirzēm no normas un vispārējām likumībām.

Mums ir jāsaprot, ka bez anomālijām nav bijis neviens pārejas laikmets. Turklāt mūsu pārejas laikmets ir visodiozākais no visiem līdzšinējiem pārejas laikmetiem cilvēces vēsturē. Tātad tāds pārejas laikmets, kas pret sevi izraisa negatīvu attieksmi, šķiet nevēlams un atbaidošs. Zināma stabilitāte var iestāties tikai mūsu gadsimta otrajā pusē, kad būs radusies pavisam cita kultūra, salīdzinot ar līdzšinējo kultūru.

Acīmredzot jau pašlaik veidojas jaunā kultūra. Bet tas nozīmē, ka sociumā jau tagad valda antagonisms – neatrisināmas pretrunas starp sabiedrības slāņiem. Līdzšinējās kultūras autori (vecākā paaudze) nespēj iedzīvoties jaunās kultūras parādībās. Viņi dusmojās uz jaunās kultūras veidotājiem (jauno paaudzi), kuri jaunajos apstākļos jūtas ērti, apmierināti un no kuriem dumjākā daļa atklāti nīrgājās par līdzšinējās kultūras patriotiem.

Rietumu civilizācijas vēsturē tā tas bija vienmēr pārejas laikmetos. Teiksim, Aspazijas un Raiņa paaudze („jaunās strāvas” paaudze) ļoti pamatīgi izjuta savu vecāku un vecvecāku („tautībnieku” paaudžu) neapmierinātību ar jaunatnes dzīves stilu, normām, vērtībām. Aspazijas senčiem nepatika meitas aizraušanās ar sievietes emancipācijas (feminisma) problemātiku, kas liecināja par sievietes mūžsenās misijas likvidēšanu.

Bažas par nespēju izrauties no turbulentās plūsmas ir pamatotas. Diemžēl pie mums ļoti pamatotas, jo mūsu šodienas dzīves tubulentumam ir ļoti būtiskas antropoģenētiskās saknes.

No antropoģenētiskā viedokļa Rietumu civilizāciju var iedalīt divās grupās. Vienā grupā ietilpst tās tautas, kuru antropoģenētiskais process ir virzījies normāli un tāpēc normāli notiek arī kultūras tradīciju un vērtību pārmantošana, šajā jomā nepieļaujot kardinālu pārrāvumu.

Otrā grupā ietilpst tās tautas, kuru antropoģenētiskais process ir virzījies nenormāli, apzināti iznīcinot vairākas paaudzes un pie tam iznīcinot tautas genofonda visvērtīgāko daļu. Šajā grupā

ietilpstošās tautas pašlaik ir vispamatīgāk ierautas turbulentajā plūsmā, jo praktiski nav neviens sociālais slānis, kas nodrošinātu kultūras tradīciju un vērtību normālu pārmantošanu.

Saprotams, runa ir par sociālistisko Austrumeiropu un īpaši Krievijas impērijas tautām, un to šausmīgo grēku - revolūciju 1917.gadā. Kā zināms, revolūcijas rezultātā tika iznīcināta aristokrātija un buržuāzija. Tāpēc XX gadsimtā antropoģenēzes procesā visu nosacīja tie sociālie slāņi, kuri netika iznīcināti un varēja dod attiecīgo cilvēcisko kvalitāti. Tā izrādījās tāda līmeņa kvalitāte, kas pēc sociālisma sabrukuma praktiski nav spējīga pārvarēt turbulento plūsmu. Turpretī otrā, Rietumeiropas, grupā pašlaik eksistē gan pilnvērtīga aristokrātija, gan buržuāzija, spējot nodrošināt ļoti pamatīgu pretuzbrukumu mūsdienu vispārējām melnajām tendencēm un savā kultūrā nepieļaujot turbulento plūsmu.

Latviešiem nekad nav bijusi ne aristokrātija, ne īsta buržuāzija. No XIX gs. samērā strauji augošā latviešu jaunburžuāzija XX gs. tika iznīcināta. Tāpēc tagad latvieši ir tik pamatīgi ierauti turbulentajā plūsmā, ka stāvoklis liekas bezcerīgs.

Bezcerīgs stāvoklis ir arī tāpēc, ka mūsu mentalitātē ir viena specifiska nianse; proti, mēs nemīlam un nekad neatbalstām savas tautas gudrākos un godīgākos cilvēkus. Tāpēc mums nevar rasties sociālais spēks (slānis), kas pretotos turbulentai plūsmai un nodrošinātu kultūras tradīciju un vērtību normālu pārmantošanu. Praktiski tas pašlaik nozīmē, ka pie mums mežonis skolo vēl lielāku mežoni, pseidozinātnieki uzcūko pseidozinātņi, pseidorakstnieki uzsmērē pseidoliteratūru. Tas ir maģisks un nolādēts aplis - turbulents aplis. Pie tam drīz vairs nebūs vecākā paaudze, kura atceras īstu mākslu, zinātņi, izglītību, morālo un tikumisko audzināšanu.

Atbildot uz sakramentālo jautājumu, noteikti ir jāpaskaidro viens moments. Proti, cilvēku zināma daļa vienmēr ir pratusi pārvarēt pārejas laikmeta grūtības. Arī pašlaik daudzi jau ir paši atbildējuši uz jautājumu „Ko darīt?”. Viņi jau dzīvo relatīvi pilnvērtīgu dzīvi un nav tik svarīgi, ka lielākā daļa šo pilnvērtīgo dzīvi ir izvēlējusies instinktīvi no pašaisardzības viedokļa un nemaz nezina, kādos vārdos viņu izvēli analizē un apkopo zinātne. Viņi var nezināt, ka līdzīgi rīkojās ļaudis arī citās zemēs un ka viņu izvēle patiesībā sasaucās ar jaunu mūsdienu tendenci, kas principā ir dvēseles sanatorija vispārējās destrukcijas un degradācijas atmosfērā.

Mūsdienu dvēseles sanatorija ir subkulturācija. Kultūras subkulturācija ir visjaunākā laikmeta tendence. Radušās ir dažādas reģionālās, etnokulturālās, reliģiskās, dzenderiskās, demogrāfiskās, seksuālās, profesionālās orientācijas grupas. Katrai no tām piemīt vairāk vai mazāk izteikta sava identitāte, savas intereses, normas, vērtības. Šajās grupās cilvēki jūtas garīgi pilnvērtīgi; viņi ir starp savējiem, un visiem no viņiem ir kopējas intereses, vērtības, ideāli. Viņu pasākumos piedalās tikai savējie; pasākumos valda radošais gars un velme realizēt noteiktus dzīves mērķus.

Mūsdienu sabiedrības masās vairs nepastāv kopīgas intereses un vērtības. Šajā ziņā sociālā likumsakarība ir jocīga: jo sabiedrībā ir lielāka destrukcija un degradācija, jo sabiedrības masas ir mazāk integrētas un konsolidētas kopīgo interešu un vērtību realizācijai. Citiem vārdiem sakot, jo tumšāka sabiedrība, jo tajā mazāka vienotība.

Mūsdienu pasaulē rodas jaunas identitātes grupas – subkultūras identitātes, kuras balstās uz subkultūras dalībnieku kolektīvās solidaritātes principu, vecumu, dzimumu, sociālā un profesionāla statusa specifisku izpratni. Subkultūrās funkcionē savs autoritāšu un simbolikas repertuārs. Kolektīvais (valstiskais, nacionālais, etniskais) autoritāšu un simboliskais panteons sāk marginalizēties un izzust. Tā vietu ieņem attiecīgās subkultūras lokālais panteons.

Subkultūras pašlaik aptver sabiedrības lielāko daļu. Šodienas kultūra faktiski veidojas no subkultūru summas un ir sava veida subkultūru koalīcija.

Rietumu civilizācijā subkultūras radās pēc II Pasaules kara jauniešu aprindās, vēloties veidot un apliecināt savu dzīves stilu. Lielā mērā tas bija savdabīgs protests pret pastāvošo buržuāzisko kultūru. Jaunieši pret to izturējās kā pret mietpilsonisku, stagnatīvu un konservatīvu izpaušmi.

Jauniešu pirmās subkultūras dēvēja par kontrkultūru. Kontrkultūras jēdziena lietojums saglabājies līdz mūsdienām. Taču tagad ir skaidrs, ka jaunajos apstākļos subkultūras jēdziena lietojums ir jāpārskata. Subkultūras vairs nedrīkst saistīt tikai ar protestējoša rakstura kontrkultūru. Subkultūras vairs neasociējās tikai ar negatīviem fenomeniem, kā tas bija līdz šim, runājot par jauniešu formējumiem (hipijiem, pankiem, skinhediem u.c.).

Sociuma garīgās un materiālās dzīves funkcionēšana subkultūru formātā liecina par kardinālām izmaiņām sabiedrībā. Viena no būtiskākajām izmaiņām ir dažādu marginālu minoritāšu (subkultūru) izvirzīšanās sabiedrības priekšplānā. Ne velti šodien ir populārs jēdziens „minoritāšu sacelšanās”. Runa nav tikai par etniskajām minoritātēm un to tiesību aizstāvību. Runa ir par subkultūrām (religiskajām, seksuālajām, profesionālajām, izklaides, atpūtas veidu un dažādu hobiju grupām), kuras var uzskatīt par savdabīgām minoritātēm ar savu lokālo kultūru un marginālajām intencēm. Šodienas sociumā ir izveidojies tāds stāvoklis, ka minoritātes (subkultūras) ir pārvērtušās par vairākumu, un šajā majoritātē var nostiprināties savstarpējā solidaritāte.

Tomēr pagaidām par subkultūru savstarpējo solidaritāti runāt ir pārāgri. Gluži pretēji, subkultūras ir aizņemas ar sevi un savām iekšējām problēmām. Atsevišķi zinātnieki tāpēc metaforiski izsakās par cilšu, cilšu psiholoģijas un cilšu kultūras atdzimšanu mūsdienās, jo subkultūras liecinot par mūsdienu cilvēku atgriešanos pirmatnējās sabiedrības līmenī, kad dominēja grupu solidaritāte. Tamlīdzīgu principā pamatotu ironisko kritiku stimulē vienaldzība, demonstratīvā ierauššanās sevī un sociālais infantilisms, kas vērojams subkultūru idejiskajā pašapmierinātībā un tendencē konsekventi uzturēt garīgi hermētisku sienu ar pārējo vidi.

Domājams, šodien savu subkultūru, dvēseles sanatoriju, visgrūtāk ir iegūt sociālā altruisma pārņemtajiem cilvēkiem, kuros dominē nesavtīga gādība par citiem un gatavība uzupurēties citu labā. Tādi cilvēki ir dzīvojuši visos laikos un visās, pat vistumšākajās, sabiedrībās. Arī tagad Latvijā ir tādi cilvēki, kuri ir ļoti nobažījušies par savas tautas un valsts likteni. Viņi vēlas konkrēti rīkoties, lai kaut vai nedaudz mazinātu vispārējo pagrimumu un sabrukumu.

Subkultūras formāts ar savu hermētisko sienu, apzināti norobežojoties no valsts un nācijas politikas, sociālā altruisma pārņemtajiem cilvēkiem nav pieņemams, jo viņi vēlas darboties visa sociuma labā un dot savu ieguldījumu valsts politikā. Viņiem nav pieņemama līdzdalība šodienas politiskajās partijās, jo tajās priekšplānā ir nauda un manta. Sociālā infantilisma apstākļos, kad ļoti daudzi ir ierāvušies sevī vai arī ir apmierināti ar savas subkultūras sniegto gandarījumu, ļoti grūti ir izveidot savu partiju, kurā priekšplānā būtu nacionālie ideāli un nacionālie mērķi. Vārdu sakot, sociālā altruisma pārņemtie cilvēki mūsu sabiedrībā ir visvairāk saistīti ar turbulentu plūsmu. Tas ir paradokss un drūms fakts, un neko labu nems visiem.